

Березюк О.С., Масан Л. Основні джерела етнопедагогіки як складові полікультурної компетентності //Тенденції модернізації національних освітніх систем: збірник наукових праць / за ред. О.С. Березюк, О.М. Власенко. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 158 с.

*О. С. Березюк,
канд. пед. наук, професор
Лілія Масан,
студентка ННІ філології та журналістики
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)*

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ЕТНОПЕДАГОГІКИ ЯК СКЛАДОВІ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Культура — сукупність матеріальних та духовних цінностей, створених людством протягом його історії. Культура є складною системою буття. Поняття культура об'єднує в собі науку (включно з технологією) і освіту, мистецтво (літературу та інші галузі), мораль, уклад життя та світогляд. Культура вивчається комплексом гуманітарних наук, насамперед культурологією, етнографією, культурною антропологією, соціологією, психологією, історією [3].

Культурна компетентність або полікультурність - рівень адаптованості людини до культурного, комунікаційного, техногенного та ін. сучасного середовища, її вміння орієнтуватися у інформаційному потоці, правильно використовувати отриману інформацію для прийняття рішень.

Культурна компетентність передбачає високу міру соціалізованості та інкультурованості індивіда, що дозволяє йому достатньо вільно знаходитись у сучасному полікультурному глобалізованому світі. При цьому культурна компетентність включає знання і прийняття національних та загальнолюдських цінностей, які лежать в основі поведінки особистості [2]. Полікультурне виховання знаходиться в центрі уваги європейських педагогів, які вбачають в ньому вихід із кризи в міжетнічних стосунках. І хоча проблеми полікультурності виникли давно, широко досліджувати їх почали лише в ХХ ст. На сьогоднішній день питання полікультурного виховання та освіти є актуальними для багатьох країн Європи, Австралії та США. Цілі, функції та завдання полікультурного виховання спрямовані на формування в учнів полікультурної вихованості, а саме: розуміння важливості та своєрідності кожної окремої культури, в тому числі своєї власної; вміння вести діалог з представниками іншої культурної групи; поважливого та толерантного ставлення до їхніх традицій, переконань, цінностей. Саме тому проблема забезпечення полікультурного виховання в школі є важливою на сучасному етапі розвитку нашої країни, в умовах інтеграції до Європи [5].

Етнопедагогіка є важливою складовою полікультурної компетентності,

так як не володіючи етнопедагогічними знаннями - не можливо повністю пізнати культуру певного народу.

Етнопедагогіка — галузь педагогіки, що включає в себе емпіричні педагогічні знання, навички, досвід певного етносу у вихованні підростаючого покоління. В етнопедагогіці загальнолюдські надбання трудового, етичного, естетичного виховання втілюються в системі виховання даного народу [4].

Етнопедагогіка як і кожна наука, черпає свої знання з різних джерел.

Важливим джерелом народної педагогіки є - фольклор. Він бере витoki з народних традицій, своїми коренями сягає у давнє минуле. Завдяки йому забезпечується нерозривний взаємозв'язок між минулим і сучасним, він також є скарбницею сталих народних звичаїв і стимулятором їх дальшого розвитку. Пізнаючи багатство усної народної творчості, діти щедро черпають емоційні, моральні, естетичні, патріотичні цінності. Фольклор несе в собі багатовікову творчість нашого народу, його думки, ідеали, світогляд, а головне любов до рідної землі, рідного слова та дому. В ньому відбивається національна психологія, національна свідомість народу та його історія. В ньому втілюються найкращі риси народу, так звані "народні перлини" [1]. Фольклор виконує низку функцій – виховну, освітню, розвивальну. Фольклор – це складова частина духовного життя народу і засіб виховання особистості.

Іншим джерелом етнопедагогіки є – родинно-побутова культура. Вона наперед, спрямована на виховання в учнів шанобливого ставлення до батька, матері, бабусі, дідуся, інших родичів, що є типовими представниками народу, глибокого відчуття прив'язаності до отчого дому, свого родоводу. Родинне виховання потребує підвищення свого статусу в житті країни. Саме тут закладаються основи людяності, корінь духовності, фундамент особистості. Народна істина: батьки - головні вихователі. Саме батьки несуть відповідальність за виховання дітей, за їхнє уявлення про "ідеальне" та культурне життя в суспільстві. Родинно побутова культура — де збереження рідної мови, продовження заповітів батьків і дідів, вивчення свого родоводу, історії на роду, розвиток рідного мистецтва, життя за нормами народної моралі, етикету та ін. Національна система виховання розкриває підростаючим поколінням витoki родинно-побутової культури, зміцнює сім'ю — "націю в мініатюрі" [1]. Родинно-побутова культура постійно збагачується і поглиблюється в результаті вдосконалення сімейних стосунків, пізнання духовної спадщини батьків, дідів і прадідів, а також здобутків сучасної науки, досвід інших родин з питань виховання дітей.

Ще одним джерелом етнопедагогіки є - народні вірування (магічні, космологічні, цілительські, релігійні та ін.) вони виявляються у формі заклинань, замовлянь, навіювань, чарувань і відображаються в обрядах, ритуалах, символах і образах, усній творчості. Вони мають чимале пізнавальне значення для сучасної молоді. Не є таємницею, що вірування та повір'я — ця основа світоглядних уявлень людей і найважливіша складова їхнього духовного життя — до останнього часу або залишались поза увагою науковців, або ж описувалися ними досить однобічно. Ставлення до них було

переважно негативним - як до пережиткових явищ культури [1]. Постулатом вважався відомий вислів Ф. Енгельса про те, що релігійні вірування - не що інше, як фантастичні відображення в головах людей тих зовнішніх сил, котрі панують над ними в їхньому повсякденному житті. Ця в цілому вірна теза у більшості наукових досліджень нерідко гіпертрофувалася, що призводило до звуження величезного спектра народних вірувань та повір'їв. Адже безперечним є той факт, що всі міфологічні й демонологічні уявлення, магічні обряди та ритуали не тільки пов'язані з фантастичною сферою - вони, як правило, відбивають і багатючий міжпоколінний досвід людей, а часом відтворюють їхні вікові прагнення. Тому це зобов'язує нас пильніше придивитись до даного феномена, що грав неабияку роль в становленні та розвитку духовності народу.

До джерел етнопедагогіки можна віднести народні звичаї, традиції, обряди та свята - ці поняття досить близькі, споріднені та не тотожні. Розкриття суті кожного з них становить як теоретичний, так і практичний інтерес у моральному вихованні учнів. Кожен народ має багату культуру, величезний скарб якої складається з цінностей, надбаних багатьма поколіннями. З прадавніх часів до нас ідуть життєва мудрість та настанови щодо способу життя. Вони закладені в звичаях, обрядах, фольклорі, адже в них - світовідчуття та світосприймання нашого народу. У них пояснюються та обґрунтовуються взаємини між людьми, цінність духовної культури окремої людини і народу взагалі. Традиція є фундаментом національного надбання. Народна педагогіка застерігає тих, хто неуважно ставиться до народної спадщини, оскільки знищення веде до морального, духовного занепаду [1]. Практично всі свята пов'язані з явищами календарного циклу, тобто, із циклічною темою вмирання й відновлення природи. В етнопедагогіці обряди, свята, традиції служать засобом збереження і передачі від покоління до покоління народного досвіду, зміцнення порядку і форм життя, контролю поведінки індивідів, посилення їх зв'язку з тією соціальною групою-нацією, до якою вони належать.

Отже, на сучасному етапі розвитку суспільства формування полікультурного світогляду особистості комуніканта у процесі міжкультурної комунікації сприяє вирішенню проблеми подолання міжкультурних конфліктів, допомагає налагодженню атмосфери співробітництва «різномовних» комунікантів у суспільно-політичній та економічній сферах людського буття.

Література

1. Березюк О.С. Етнопедагогіка. // Житомир. Вид-во ЖДУ ім. І.Франка. – 2013.
2. Коваль О. Читати зараз. // Дзеркало тижня. – 2009.
3. Культура // Философия: Энциклопедический словарь. — М.: Гардарики. Под редакцией А. А. Ивина. 2004.
4. Мосіяшенко В.А. Українська етнопедагогіка: Навчальний

посібник, - Суми: ВДТ «Університетська книга»; 2005.